აშშ-რუსეთის გეოსტრატეგიული ინტერესები შავი ზღვის რეგიონში ტრანსფორმირებადი მსოფლიო წესრიგის პირობებში

ირინა მიქავა

საერთაშორისო ურთიერთობების დოქტორანტი,

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,

irina.mikava.1@iliauni.edu.ge

ORCID iD: https://orcid.org/0009-0008-5147-6451

DOI: 10.52340/splogos.2026.01.16

აბსტრაქტი

სტატიაში გაანალიზებულია შავი ზღვის გეოსტრატეგიული მდებარეობა აშშ-ისა და რუსეთის კონკურენტულ საგარეო და თავდაცვით პოლიტიკაში. სხვადასხვა სამეცნიერო დოკუმენტის ანალიზის საფუძველზე ჩამოყალიბებულია თანამედროვე და ისტორიული გეოპოლიტიკური თეორიები, რომელიც წარმოაჩენს შავი ზღვის როლს ტრანფორმირებადი მსოფლიო წესრიგისას რეგიონულ და გლობალურ დონეზე. კვლევის პროცესში გამოყენებულია რეგიონული და გლობალური აქტორების ინტერესების შედარებითი ანალიზი.

წარმოდგენილი სტატია პასუხობს კითხვას თუ რა ფაქტორები განაპირობებს რეგიონში ამ ორი გეოსტრატეგიული მეტოქის ინტერესების ტრანსფორმაციას ახალი მსოფლიო წესრიგის ცვლილებების პირობებში, სადაც სხვა აქტორები (ჩინეთი, თურქეთი, ნატო ევროკავშირი) ცდილობენ შეცვალონ ძალთა ბალანსი რეგიონში?

კვლევა ეყრდნობა შედარებითი ანალიზის მეთოდს. აშშ-ისა და რუსეთის საგარეო პოლიტიკური ინტერესების მიმოხილვისას გამოყენებულია ჰართლენდის თეორია, ძალთა ბალანსის თეორია, რეგიონული უსაფრთხოების კომპლექსური თეორია და თანამშრომლობითი უსაფრთხოების თეორია, რაც შავი ზღვის რეგიონის სტრატეგიულ მნიშვნელობას წარმოაჩენს საერთაშორისო დონეზე. მიმოხილულია შავი ზღვის რეგიონში აშშ-ის, რუსეთისა და ახალი აქტორის – ჩინეთის ინტერესები და რეგიონში მიმდინარე დაპირისპირება, რამაც რეგიონი

აქცია ბიპოლარული კონურენციის სივრციდან საერთაშორისო კონფროტაციის ახალ ტალღად, სადაც თითოეული ლოკალური ქმედება წარმოშობს გლობალურ შედეგებს.

კვლევა, თავის მხრივ, მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანს ტრანსფორმირებადი მსოფლიო წესრიგისას რეგიონში საერთაშორისო და რეგიონული აქტორების სტრატეგიული ქმედებების კვლევაში.

საკვანძო სიტყვები: შავი ზღვის რეგიონი, გეოსტრატეგიული მდებარეობა, აშშ-ს ინტერესები, ტრანსფორმირებადი მსოფლიო წესრიგი, რეგიონული უსაფრთხოება.

US-Russian Geostrategic Interests in the Black Sea Region in a Transforming World Order

Irina Mikava

PhD Student in International Relations,

Georgian Technical University,

irina.mikava.1@iliauni.edu.ge

ORCID iD: https://orcid.org/0009-0008-5147-6451

Abstract

The article analyzes the geostrategic position of the Black Sea within the context of the competing foreign and defense policies of the United States and Russia. Based on the analysis of various scholarly documents, both contemporary and historical geopolitical theories are outlined, demonstrating the role of the Black Sea at regional and global levels within a transforming world order.

The research employs a comparative analysis of the interests of regional and global actors. The article addresses the question of which factors determine the transformation of the interests of these two geostrategic rivals in the region under conditions of changes in the new world order, where other actors (China, Turkey, NATO, and the European Union) are also attempting to alter the balance of power in the region.

The study is grounded in the comparative analysis method. In reviewing the foreign policy interests of the United States and Russia, it draws upon the Heartland Theory, Balance of Power Theory, Regional Security Complex Theory, and Cooperative Security Theory, thereby highlighting the strategic importance of the Black Sea region at the international level.

The article further examines the interests of the United States, Russia, and a new actor, China, in the Black Sea region, as well as the ongoing confrontation in the area, which has transformed the region from a space of bipolar competition into a new wave of international confrontation, where each local action generates global consequences.

The research itself makes a significant contribution to the study of the strategic behavior of international and regional actors in the Black Sea region within the context of a transforming world order.

Keywords: Black Sea Region, Geostrategic Location, U.S. Interests, Transforming World Order, Regional Security.

კვლევის მეთოდები და კვლევის თეორიული ჩარჩო

შავი ზღვის რეგიონში აშშ-ისა და რუსეთის ინტერესების შესასწავლად ტრანფორმირებად ახალ მსოფლიო წესრიგში გამოყენებულია შედარებითი ანალიზის მეთოდი, გარდა ამისა, კვლევა ეყრდნობა პირველად და მეორეულ წყაროებს, ქართულ და უცხოურ მასალებს, დოკუმენტების შესწავლასა და ისტორიულ კვლევას, წარსული მოვლენების გაანალიზებისა და შემდგომ შესაბამისი დასკვნების გამოსატანად.

სტატიაში გამოყენებულია საერთაშორისო ურთერთობებში არსებული კლასიკური თეორიები, როგორიცაა:

კლასიკური უსაფრთხოების კომპლექსური თეორია, რომელიც რეგიონულ ქვესისტემებს უსაფრთხოების კონტექსტში დიდი როლს აკისრებს. ამ თეორიის წარმომადგენელი ბუზანი გამოჰყოფს სამ ძირითად კომპონენტს, როგორიცაა: ერთეულებს შორის შეთანხმება და არსებული განსხვავება, მეგობრობისა და მტრობის ნიმუშები და ძალთა გადანაწილება ამავე ერთეულებს შორის.

ჰართლენდის თეორიით გლობალური დომინირების წინაპირობა ჰართლენდის (ევრაზიის ცენტრის) კონტროლშია. შავი ზღვის რეგიონის კონტექსტში კი, მასზე კონტროლის დამყარება ნიშნავს აზიის, ევროპისა და ახლო აღმოსავლეთის დაკავშირებას და წვდომას ენერგეტიკულ რესურსებზე. აღნიშნული თეორიის გამოძახილია რუსეთის მცდელობა შავი ზღვა აქციოს ,,რუსულ ტბად'' და მოახდინოს რეგიონში მნიშვნელოვანი სტრატეგიულ ობიექტებზე, პორტებზე კონტროლი და ტერიტორიების ოკუპაცია, როგორც ეს მოახერხა 2014 წელს ყირიმის ანექსიით. ჩინეთის, როგორც ახალი ეკონომიკური აქტორის ინიციატივები ,,ერთი გზა – ერთი სარტყელი'' კი შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც ჰართლენდზე (ევრაზიაზე) კონტროლის საშუალება.

რეგიონული უსაფრთხოების კომპლექსური თეორია – "RSCT" – გათვალისწინებით რომ საფრთხეთა უმეტესი ნაწილს უკავშირებს გეოგრაფიულ სიახლოვესა და უსაფრთხოების მიმართულებით ურთიერდაკავშირება სახელმწიფოებს შორის ჩამოყალიბებულია რეგიონული კლასტერების სახით, რომელიც ეყრდნობა შეჯიბრობითობის, ძალთა ბალანსისა და ალიანსების სისტემას რეგიონულ აქტორებს შორის, რასაც თან ერთვის გარეშე პირების/აქტორების ჩარევა. აღნიშნული თეორია ხაზს უსვამს რეგიონალიზმის ფორმირების საშუალებებს ცივი ომის გლობალური (სსრკ, აშშ) სტრუქტურების ტრანსფორმაციას ბიპოლარულობამდე (სსრკ, აშშ + ჩინეთი, გერმანია, იაპონია). ამასთანავე, ამ თეორიის კლასიკური გამოვლინებაა რუსეთ-უკრაინის, რუსეთ-საქართველოს დაპირისპირება, აშშ-ისა და ნატო-ს წევრი სახელმწიფოების პარტნიორობის ფონზე.

თანამშრომლობითი უსაფრთხოება – თეორიის მთავარი ქვაკუთხედია სახელმწიფოთა ურთიერთდამოკიდებულების ცნება ინსტიტუციურ დონეზე, რომელთაც საერთო ღირებულებები აკავშირებთ. აღნიშნული თეორია საგულისხმოა აშშ-ის სტრატეგიული პოლიტიკისა და ნატოს კონტექსტში, რომელიც ცდილობს დაამყაროს პარტნიორული ურთიერთობები იმ სახელმწიფოებთან, რომლებიც რუსეთის აგრესიული პოლიტიკის პირდაპირი სამიზნე არიან. ნატო-ს შავი ზღვის უსაფრთხოების აქტი და ,,სამი ზღვის

ინიციატივა'' წარმოადგენს თანამშრომლობის მაგალითს საერთო უსაფრთხოებისათვის.

ძალთა ბალანისის თეორიის ილუსტრირებაა აშშ-ის მხარდაჭერა რუმინეთისა და ბულგარეთის მიმართ, რათა შეზღუდოს რუსეთის გავლენა შავიზღვისპირა სახელმწიფოებზე, ხოლო ,,შუა დერეფანი" წარმოადგენს დასავლური და ჩინური ინტერესების გადაკვეთის არეალს.

შესავალი

შავი ზღვის რეგიონი ერთმანეთთან აკავშირებს შავიზღვისპირა სახელმწიფოებს: საქართველოს, თურქეთს, ბულგარეთს, რუმინეთს, რუსეთსა და უკრაინას. რეგიონში მიმდინარე პოლიტიკურ პროცესებში არაერთი რეგიონული და საერთაშორისო აქტორია ჩართული მისი გეოპოლიტიკური მდებარეობიდან გამომდინარე. სსრკ-ის დაშლის შემდეგ რეგიონში წარმოქმნილმა კონფლიქტებმა, მილიტარიზებულმა გარემომ შავი ზღვის რეგიონი გარდაქმნა არასტაბილურ გარემოდ.

ისტორიულად შავი ზღვის რეგიონში რეგიონული თანამშრომლობის შესაძლებლობები მუდმივად პრობლემას წარმოადგენდა. ამ მხრივ, გამონაკლისი არც მიმდინარე ეტაპია, სადაც უფრო მეტად კონფრონტაციული პროცესები ვითარდება, ვიდრე თანამშრომლობაზე ორიენტირებული რეგიონული ინიციატივები. ცივი ომის შემდგომ რეგიონში მიმდინარე კონფლიქტებმა მოლდოვაში, საქართველოსა და უკრაინაში ჩამოაყალიბა ძალთა ბალანსი რეგიონში, წარმოშვა მეტოქე რეგიონული და საერთაშორისო აქტორები და ენერგეტიკული რესურსებით მდიდარი რეგიონი, რომელიც ცენტრალურ აზიას ევროპასთან აკავშირებს. 2022 წელს რუსეთის მიერ განხორციელებულმა სრულმასშტაბიანმა შეჭრამ უკრაინაში შემოგვთავაზა ახალი რეალობა, სადაც გადამწყვეტი როლი ენიჭება აშშ-სა და რუსეთის ინტერესებს და სტრატეგიულ ქმედებებს.

შავი ზღვის რეგიონის მნიშვნელობა უფრო აქტიური გახდა ახალი პოტენციური სატრანზიტო მარშუტების წყალობით, რომლებიც ენერგორესურსების ტრანზიტს შეძლებს კასპიის ზღვიდან ცენტრალურ აზიაში, ხოლო, თავის მხრივ, რეგიონული უსაფრთხოების სტაბილიზაცია დამოკიდებული იქნება ენერგორესურსების ტრანსპორტირების შერჩეულ ვარიანტებზე.

ამჟამინდელმა გეოპოლიტიკურმა არასტაბილურობამ რეგიონი აქცია გეოპოლიტიკური კონფროტაციის ცენტრად. რუსეთის შეჭრამ უკრაინაში ხაზი გაუსვა მის სტრატეგიულ მნიშვნელობას რუსეთის, ჩინეთის, ირანის, ევროპისა და შეერთებული შტატების საგარეო პოლიტიკაში. რუსეთის მთავარი მიზანია მოიპოვის რეგიონში ,,ექსკლუზიური გავლენები“ და შავი ზღვა ტრანსფორმირდეს ,,რუსულ ტბად“. გარდა აღნიშნულისა, ის ცდილობს გახდეს დომინანტი ,,შუა დერეფნის“ პროექტში, რომელიც ევროპასა და აზიას აკავშირებს.

2014 წელს რუსეთის მიერ ყირიმის ანექსიით იგი რეგიონში მთავარი ჰეგემონი გახდა, ხოლო საერთაშორისო აქტორებმა შეცვალეს თავიანთი სტრატეგია და დაიწყეს ახალი ნაბიჯების გადადგმა უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად. მოსკოვის პარტნიორობა ჩინეთთსა და ირანთან ამის დასტურია. ვინაიდან, ჩინეთი აფართოვებს თავის ეკონომიკურ ყოფნას შავი ზღვის რეგიონში ენერგეტიკული პროექტებითა და მონაწილოებს ანაკლიის ღრმაწლოვანი პორტის მშენებლობაში. მსგავი ინიციატივების მხარს უჭერს ,,ერთი სარტყელის გზის'' ინიციატივას, რათა გააძლიეროს გეოპოლიტიკური გავლენა შუა დერეფანზე. საქართველო-ჩინეთის თანამშრომლობა ინფრასტრქტურულ პროექტებში ხაზს უსვამს მის გრძელვადიან ინტერესებს რეგიონში.

თურქეთი ცდილობს შეინარჩუნოთ მედიატორის ფუნქცია რუსეთ-უკრაინის კონფლიქტში, დაამყაროს თანამშრომლობა აშშ-სთან და შეინარჩუნოს თავისი პრივილიგებული მდგომარეობა შავი ზღვის რეგიონში. ტრამპის ადმინისტრაცია ჩინეთის ეკონომიკურ ექსპანსიას შეერთებული შტატებისთვის მთავარ გამოწვევად თვლის (მეგრელიშვილი, 2023). სახელმწიფო მდივანმა რუბიომ დაასახელა ის აშშ-ის ეროვნული უსაფრთხოებისათვის უდიდეს საშიშროებად. 2022 წლის ივლისში უხელმძღვანელა შავი ზღვის მარცვეულის ინიციატივას, ასევე მხარს უჭერდა

უკრაინის ტერიტორიულ მთლიანობას, უზიარებდა სამხედრო დაზვერვის მონაცემებს და მონაწილეობდა ერთობლივ სამხედრო წვრთნებში. შავი ზღვის მარცვლეულის ინიციატივამ უზრუნველყო უკრაინის 67% მარცვლეულის ექსპორტი ბოსფორის სრუტის გავლით.[201]

რუსეთის მიერ 2022 წელს უკრაინაში შეჭრამ შეცვალა შავი ზღვის რეგიონული აღქმა და ის საერთაშორისო რეტროსპექტივაში წარმოჩნდა რეგიონული სახელმწიფოების, ბულგარეთისა და რუმინეთის მნიშვნელობა. შავი ზღვა ამჟამად წარმოადგენს კრიტიკულ რეგიონს, სადაც უსაფრთხოების არაერთ გამოწვევას განაპიროებებს საერთაშორისო აქტორების განსხვავებული ინტერესები.

გლობალიზაციისას საერთაშორისო სატრანსპორტო დერეფნები წარმოადგენს ეკონომიკური და გეოპოლიტიკური სტრატეგიის ინსტრუმენტებს, მათ შორისაა შავი ზღვის რეგიონი თავისი გეოგრაფიული მდებარეობით, როგორც სატრანზიტო ცენტრი, სადაც წარმოდგენილია ევროკავშირის, ნატოს, აშშ-ის, რუსეთის, თურქეთისა და ჩინეთის სტრატეგიული ინტერესები. იგი წარმოადგენს დამაკავშირებელ ხიდს ევროპასა და აზიას შორის, საქართველოსათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია სატრანზიტო ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება, რომლის მიღწევის საშუალებად წარმოდგენილია ანაკლიის ღრმაწყლოვანი პორტის პროექტი, რომელიც წარმოაჩენს საქართველოს როლს ევროპა-აზიის სატრანსპორტო დერეფანში.

შავი ზღვის აუზში წარმოდგენილია საზღვაო პორტები, რომელიც რეგიონის სატრანსპორტო ინფრასტრუქტაა, როგორიცაა: კონსტანცა (რუმინეთი), ვარნა (ბულგარეთი), ოდესა (უკრაინა), ნოვოროსიისკი (რუსეთი), სამსუნი და ტრაბიზონი (თურქეთი), ბათუმი და ფოთი (საქართველო). აღნიშნულ პორტებზე წვდომა კი ევროკავშირის, ნატოს, აშშ-ის, რუსეთის, თურქეთისა და ჩინეთის სტრატეგიული ინტერესებს წარმოადგენენ.

[201] ხუციბერიძე ლიკა, „თურქეთის როლი ევროპის უსაფრთხოების ახალ არქიტექტურაში“, 2025. https://gnomonwise.ug.edu.ge/ge/publications/analytics/256.

ზემოგანხილული ფაქტორები, სსრკ-ის დაშლიდან დღემდე, ენერგეტიკული და სატრანზიტო ინტერესები ერთობლივად წარმოგვიდგენს შავი ზღვის რეგიონს, როგორც გეოსტრატეგიული კონკურენციის ეპიცენტრს, სადაც ერთმანეთს უპირისპირდება ორი ძირითადი აქტორი აშშ და რუსეთი განსხვავებული სტრატეგიით. შემდეგ ქვეთავში განხილულია შეერთებული შტატების ინტერესები და მოქმედებები, რაც განსაზღვრავს მის სტრატეგიულ ყოფნას შავი ზღვის რეგიონში.

შავი ზღვის რეგიონი აშშ-ის საგარეო პოლიტიკაში

შეერთებული შტატები შავი ზღვით ტერორიზმის წინააღმდეგ გამოცხადებული გლობალური ომის შემდეგ დაინტერესდა. ამ მხრივ, მნიშვნელოვანი მხარდაჭერა გამოუცხადეს რუმინეთსა და ბულგარეთში განთავსებულმა აშშ-ის ბაზებმა ავღანეთსა და ერაყში ომის ლოჯისტიკის ნაწილში. შემდგომ მნიშვნელოვანი გარდამტეხი მომენტი აღმოჩნდა 2014 წლის ყირიმის ანექსია. აშშ-სათვის დღემდე რეგიონი რჩება მისთვის სტრატეგიულად მნიშვნელოვან ტერიტორიებთან – ბალკანეთთან, ახლო აღმოსავლეთთსა და ცენტრალურ აზიასთან ახლოს მდებარე არეალად.

2022 წლის თებერვალში უკრაინაში რუსეთის შეჭრამ რეგიონის ყურადღება მიიქცია აშშ-ის საგარეო პოლიტიკაში. რეგიონი რჩება აშშ-ს, რუსეთსა და ჩინეთს შორის გეოსტრატეგიული კონკურენციის აქტიურ არეალად. 2023 წელს მიღებული შავი ზღვის უსაფრთხოების კონცეფცია ამის დასტურია.

აშშ-ის ინტერესები რეგიონში ნატოს წევრი სამი სახელმწიფოსგან – რუმინეთი, ბულგარეთი და თურქეთი – მომდინარეობს. შეერთებული შტატების ინტერესშია საზღვაო უსაფრთხოების გაუმჯობესება, რადგან 1936 წლის მონტრეს კონვენცია არაშავიზღვისპირა სახელმწიფოებს უზღუდავს შეინარჩუნოს მუდმივი საზღვაო ყოფნა. რუსეთის მიერ 2022 წელს უკრაინაში შეჭრიდან მალვე თურქეთმა გამოიყენა საკუთარი უფლებამოსილებები და ჩაკეტა ბოსფორისა და დარდანელის სრუტეები შავ ზღვაში სამხედრო გემებისთვის, რაც, თავის მხრივ, არ უშვებს

რუსეთის საზღვაო ძალებს საომარ ზონაში. 2022 წელს რუსეთის შავი ზღვის ფლოტი „მოსკვა“ ჩაიძირა, რასაც მოჰყვა 2 რუსული გემის, სარაკეტო კრეისერის შავ ზღვაში გადაადგილების შეზღუდა თურქეთის მიერ და რუსული გემების გასვლა აღმოსავლეთ ხმელთაშუაზღვიდან (Soylu, 2023). შეერთებული შტატები დაინტერესბულია შავ ზღვაში მუდმივი საზღვაო ყოფნით და ამავდროულად სამი სანაპირო სახელმწიფოს დაცვით. 2023 წელს მიღებული შავი ზღვის კონცეფცია ხაზს უსვამს შავ ზღვაში ნატოს რეგულარული, როტაციული საზღვაო ყოფნის გამოწვევებსა და შესაძლებლობებს. გარდა ამისა, მოიაზრებს მრავალეროვნული შტაბის შექმნას, რომელმაც უნდა გააძლიეროს შავი ზღვის რეგიონში პარტნიორობა მოკავშირეებს შორის.

როგორც “Heritage Foundation“-ის ანალიტიკოსები აღნიშნავენ აშშ-ს სამხედრო უპირატესობს ანიჭებს მუდმივი ყოფნა, რაც მონტრეს კონვენციის მე-19 მუხლით არ ეზღუდება თუკი თურქეთი მეომარ სახელმწიფოს არ წარმოადგენს და დაკმაყოფილებულია ტრანზიტთან დაკავშირებული სხვა პირობები.

2025 წელს “Hudson Institue“-ის საიტზე მეთიუ ბოისის მიერ გამოქვეყნებულ წერილობით ჩანაწერზე დაყრდნობით ვლინდება ამ უკანასკნელის როლი შეერთებული შტატების საგარეო პოლიტიკაში. ავტორი მიმოიხილავს აშშ-ის სენატის საგარეო ურთიერთობების კომიტეტის შეხვედრას, რომელიც შეეხება შავი ზღვის სტრატეგიას (Boyse 2025). მეთიუ ბოისი სიტყვით გამოვიდა, სადაც შეეხო აშშ-ისათვის შავი ზღვის სტრატეგიულ მნიშვნელობას, რუსეთის შეკავების პოლიტიკასა და რეგიონში უსაფრთხოების გაძლიერების საკითხებს. აღნიშნული კიდევ ერთხელ წარმოაჩენს რეგიონის როლს აშშ-ის სტრატეგიულ პოლიტიკაში.

საგულისხმოა, აშშ-ის შავი ზღვის სტრატეგია, რომელსაც შეუძლია წინააღმდეგობა გაუწიოს რუსულ მავნე ზეგავლენას რეგიონის ენერგეტიკულ ბაზრებზე. შეერთებულმა შტატებმა უნდა გააძლიეროს შავიზღვისპირა სახელმწიფოების მხარდაჭერა, რათა ისინი დივერსიფიცირდნენ რუსული ბუნებრივი რესურსებისგან და ჩაერთონ ,,სამი ზღვის ინიციატივაში''.

შტატების ინტერესშია, რომ შავი ზღვის რეგიონის ბუნებრივი აირების დიდი მარაგები – რუმინეთის, ბულგარეთისა და თურქეთის წყლებში განვითარდეს, რათა შემცირდეს რუსულ ენერგეტიკულ რესურსებზე დამოკიდებულება და გაძლიერდეს ევროპის ენერგეტიკული უსაფრთხოება. შავი ზღვის უსაფრთხოება მის ინტერესშია, რადგან ის წარმოადგენს სატრანზიტო რეგიონს, რომლის მეშვეობით ენერგეტიკული რესურსები, მათ შორის, რუსული გაზი მიეწოდება ევროპას, ხმელთაშუა ზღვას და მის ფარგლებს გარეთაც. 2027 წლისთვის მისი მოკავშირე, რუმინეთი, ევროკავშირის გაზის უდიდესი მწარმოებელი გახდება 7,500 კვადრატული კილომეტრის ფართობის ნეფტუნის ღრმა საბადოს ექსპლუატაციით, რომელსაც წელიწადში 7-8 მილიარდი შემოსავლის მიღება შეუძლია. რუმინეთი მიდეას პროექტიდან აშშ-ის ინვესტიციებით რამდენიმე წელია აწარმოებს. ხოლო ბულგარეთი ტერველისა და ასპარუჰის საბადოებში დაახლოებით 60 მილიარდი კუბური მეტრის ექსპლუატაციას დაიწყებს, რაც გაზრდის რეგიონში შიდაწარმოებასა და ექპორტს. თურქეთის საკარიას საბადო 540 მილიარდ კუბურ მეტრს შეიცავს, რაც შავი ზღვის გაზის მარაგებიდან ყველაზე დიდია. რუსეთი აკონტროლებს უკრაინის გაზის რეზერვების საბადოს და მის მიერ ჩამორთმეულ საბურღ პლატფორმებს, რომელსაც იყენებს სამხედრო და ენერგეტიკული მიზნებისთვის.

შავი ზღვის რეგიონს შეუძლია ევროპის ენერგეტიკული უსაფრთხოების მხარდაჭერა წყალქვეშა ელექტროკაბელების მეშვეობით, რომელიც აზერბაიჯანის, საქართველოს, უნგრეთისა და რუმინეთის მონაწილოებით უნდა გაიყვანონ. ბულგარეთის გადაწყვეტილება 2026 წლისთვის შეწყვიტოს რუსული გაზის ტრანზიტი, სრულად გავიდეს რუსული გაზის ბაზრიდან 2028 წლისთვის და გადავიდეს თხევადი ბუნებრივი აირის იმპორტზე, მნიშვნელოვანი ნაბიჯია მოსკოვის ენერგეტიკული ,,შანტაჟის“ შესამცირებლად.

2026 წლის 26 მარტს, აშშ-ის სახელმწიფო მდივანმა მარკო რუბიომ სატელეფონო ზარით ისაუბრა საქართველოს პრემიერ-მინისტრ ირაკლი კობახიძესთან, სადაც განიხილეს სხვა საკითხებთან ერთად, შავი ზღვის რეგიონთან დაკავშირებული საკითხები. აშშ-ის საგარეო პოლიტიკა პრეზიდენტ დონალდ ტრამპის არჩევის შემდეგ აქცენტს სტრატეგიულ ლოჯისტიკურ დერეფნებზე აკეთებს. ამ კონტექსტში კი საქართველოს, როგორც შავი ზღვისპირა სახელმწიფოს გეოპოლიტიკური მდებარეობა არ კარგავს აქტუალურობას. რუსეთსა და ირანს შორის, შავი ზღვის სანაპიროზე მდებარე საქართველო კვლავ სატრანზიტო ცენტრად რჩება, რამაც ხელი უნდა შეუწყოს ,,შუა დერეფნის“ პროექტის განხორციელებას. ის წარმოადგენს სავაჭრო მარშუტს, რომელიც ევროპასა და აზიას აკავშირებს ერთმანეთთან და გვერდს უვლის მოსკოვსა და თეორანს. გარდა აღნიშნულისა, სამხრეთ კავკასიაში აშშ-მა მხარი დაუჭირა “TRIPP“-ის პროექტს (ტრამპის მარშრუტი საერთაშორისო მშვიდობისა და კეთილდღეობისათვის) რომელიც აზერბაიჯანს სომხეთის გავლით, აზიდან საქონელს ევროპასთან აკავშირებთ.

აშშ-ის ატლანტიკურმა საბჭომ გამოაქვეყნა ანგარიში, რომელშიც აშშ-ს შავი ზღვის სტრატეგიის ქონისკენ მოუწოდებს, სამუშაო ჯგუფის ხელმძღვანელია შავი ზღვის უსაფრთხოების საკითხებში რიჩარდ ჰუკერ უმცროსი.

აღსანიშნია, რკინიგზა და ბორნები წარმოადგენს მნიშვნელოვან სატრანსპორტო წყაროს, რომელიც აკავშირებს აზიელ და ევროპელ მწარმოებლებსა და მომხმარებლებს შავი ზღვის გამოყენებით. ახალი პორტები, მაგალითად, ანაკლიის პორტი, კონსტანცა და ვარნადა აჩქარებს საერთაშორისო ვაჭრობასა და თანამშრომლობას. სამი ზღვის ინიციატივაში აშშ-ის მხარდაჭერას კი შეუძლია შავ ზღვაზე მდებარე კონსტანცას ბალტიის ზღვაზე მდებარე გდანსკთან დაკავშირება, ხოლო, თავის მხრივ, საკითხი აქტუალურია საქართველოსათვის, სადაც ბორნისა და რკინიგზის განვითარება მისცემს საშუალებას ევროკავშირს, სამხრეთ კავკასიასა და ცენტრალურ აზიას შორის დამყარდეს ინტენსიური სავაჭრო ურთიერთობები. აშშ-ის მიერ ენერგეტიკული პროექტების მხარდაჭერა სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია. მაგლითისთვის – 2022 წელს ელექტროკაბელების მშენებლობის

ინიციატივა აზერბაიჯანიდან საქართველოს გავლით (შავი ზღვის ფსკერზე) რუმინეთამდე. აშშ-ს შეუძლია შეასრულოს დიდი როლი ენერგორესურსების დივერსიფიკაციის საკითხში.

რუსეთის ქმედებები შავი ზღვის რეგიონში პირდაპირ ახდენს გავლენას აშშ-ის მოკავშირე ბულგარეთსა და რუმინეთზე. 2023 წელს რუსეთმა განაცხადა შავ ზღვაში დროებითი გამაფრთხილებელი ზონა საზღვაო წვრთნების ჩატარების მიზნით, რომელიც მოიცავს ბულგარეთის ეკონომიკური ზონის ნაწილებს. ბულგარეთის საზღვაო ფლოტი კი მზადაა მიიღოს საპატრულო ხომალდები, რომლის საკომუნიკაციო სისტემების შეძენა იგგეგემება აშშ-ისაგან. ხოლო რუმინეთმა განალაგა F16 მას შემდეგ რაც რუსეთმა დაარღვია მათი საჰაერო სივრცე.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ აშშ-ის შავი ზღვის სტრატეგია სამ ურთიერთდაკავშირებულ მიმართულებას ეყრდნობა: სამხედრო ყოფნის გაძლიერება ნატო-ს წევრი და პარტნიორი სახელმწიფოების მეშვეობით, ენერგეტიკული რესურსების დივერსიფიკაციის ხელშეწყობა რუსულ ენერგორესურსებზე დამოკიდებულების შესამცირებლად და სატრანზიტო დერეფნების განვითარების მხარდაჭერა, რომელიც დამოკიდებულია, რას მოიმოქმედებს რუსეთი და სხვა დაინტერესებული აქტორები თურქეთი და ჩინეთი, რომელთაც ამბიცია აქვთ რეგიონში ტრანფორმაციულ გარდაქმნებზე.

შავი ზღვის რეგიონი რუსეთის საგარეო პოლიტიკაში

შავი ზღვის რეგიონში მრავალი წყაროს ანალიზი XVII-XVIII საუკუნეებს მიაკუთვნებს და ის რუსეთის იმპერიის აღზევებას უკავშირდება. პუტინმა ყირიმის ანექსიის შემდეგ განაცხადა ,,ყირიმში ყველაფერი ჩვენს საერთო ისტორიასა და სიამაყეზე მეტყველებს. ეს არის უძველესი ხერსონესის ადგილმდებარეობა, სადაც პრინცი ვლადიმერი მოინათლა“. (Office of the President of Russia, 2014). კიევის რუსეთმა მართლმადიდებლობა დაარსებიდან ერთ წელში მიიღო, 988 წელს. პრინცი ვლადიმერი უმეტესწილად ადგილობრივ წარმართულ რელიგიას მისდევდა, სამეფოს მოქცევამდე გამოსცადა მონოთეისტური რელიგიები –

კათოლიციზმი, ისლამი და მართლმადიდებლობა, თუმცა, დიდწილად ბერძნულ ვარიანტს ირჩევდა შავი ზღვის გადაღმა მდებარე ბიზანტიის იმპერიის ძლიერების გამო.

რუსეთს მუდმივად ჰქონდა მცდელობა შავი ზღვის რეგიონში ფლოტი ჰქონოდა. აღნიშნული მიზნის მიღწევაში კი ხელს ოსმალეთის იმპერია უშლიდა. სიტუაცია იცვლება მას შემდეგ რაც 1774 წელს დაიდო ქუჩუკ-კაინარჯის ზავი და რუსეთს სავაჭრო ნაოსნობის საშუალება მიეცა. მოგვიანებით რუსეთ-თურქეთის 1768-1774 წლების შემდეგ, ეკატერინე II-მ მოიპოვა ზღვაზე გასასვლელის უფლება, რითაც რუსეთის დროშით მცურავი გემებისთვის გაიხსნა შავი ზღვის რეგიონი. (გაბელია, 2023). ივანე IV მრისხანეს შემდგომ აქტიურ სამხედრო კამპანიას შავი ზღვის რეგიონში იწყებს პეტრე დიდი. 1770 წლისთვის შავი ზღვის რეგიონში რუსული ინტერესები შეგვიძლია ჩამოვაყალიბოთ შემდეგი სახით: 1. შავი ზღვის რეგიონის გახსნა ევროპული ვაჭრებისთვის, რომელსაც გააკონტროლებს რუსეთის იმპერია; 2. ოსმალეთის სულთნის ჩამოგდება და რუსი პრინცის მიერ ბიზანტიის იმპერიის მართვა.

1877-1878 წლებში რუსეთ-თურქეთის ომმა გამოიწვია ორი მნიშვნელოვანი ხელშეკრულების დადება, რამაც გაამყარა რუსული გავლენა შავი ზღვის რეგიონში: 1. 1878 წელს დადებული სან-სტეფანოს ხელშეკრულება, რამაც გაამაყრა რუსული გავლენა შავ ზღვაზე, ეგეოსის ზღვაზე, ირიბად მცირე აზიასა და კონსტანტინოპოლზე 2. ბერლინის კონგრესს მოჰყვა ბათუმის შეერთება და რუსული გემების შავ ზღვაში შეღწევა ბათუმის პორტის დაკავებით. რუსეთი მუდმივად ცდილობდა მოეპოვებინა შავ ზღვაზე გასასვლელი, რასაც ადასტურებს ეკატერინე II-ის მიერ ყირიმის ანექსია, რათა დაეკავებინა თბილი პორტები.

,,უკვე უდაოა, რომ შავ ზღვაში აბსოლუტური სუვერენიტეტის მოპოვება ერთ-ერთი მოტივია, რის გამოც რუსეთის იმპერატრიცა თურქეთის მიმართ მტრულად არის განწყობილი“. ეს სტატია 1783 წელს დაიწერა რუსული სამეფოს შექმნიდან 200 წლის შემდეგ, ოქსფორდის გაზეთის ბრიტანულ გამოცემაში, რომელშიც გაანალიზებული იყო ეკატერინე მეორე დიდის ქმედებები ყირიმში. როგორც ჩანს 2014 წელს რუსეთის მიერ უკრაინაზე თავდასხისას მოსკოვის

სტრატეგიული მიზანი ყირიმის ნახევარკუნძულის დაკავება იყო. თავის მხრივ, ეკატერინე II-ის მიზანიც ძლიერი რუსული საზღვაო ფლოტის შექმნა იყო, რასაც ვერ მიაღწევდა თბილი პორტების დაკავების გარეშე, რომელსაც გრძელადიან პერსპექტივაში შეეძლო რუსული ძალაუფლების პროექცია ევრაზიაში, ყირიმის საზღვაო ბაზების გამოყენება კონსტანტინეპოლსა და თურქული სრუტეების ოსმალეთის იმპერიისგან გასათავისუფლებლად (Jackson's Oxford Journal, 1783). აღნიშნული, თავის მხრივ, რუსეთს მიანიჭებდა მეტ ძალაუფლებას ხმელთაშუა ზღვასა და აფრიკაში, საბოლოოდ კი მის სრულ ბატონობას შავ ზღვაზე.

შავი ზღვის რეგიონი ისტორიულად იყო დიდი სახელმწიფოების ინტერესების გადაკვეთის სივრცე, რასაც ადასტურებს 1922-1923 წლებში ლოზანის ხელშეკრულების საკითხიც, სადაც რუსეთი ინტენსიურად მოითხოვდა ჩაეკეტათ სრუტე ყველა ქვეყნის სამხედრო გემებისთვის, რაც წინააღმდეგობაში იყო დიდი ბრიტანეთის ინტერესებთან. 1939 წელს სსრკ მოითხოვდა მონტროს კონვენციის გადასინჯვას და სრუტეებზე თურქეთისა და სსრკ-ის საერთო კონტროლის დაწესებას. აღნიშნული მოთხოვნა განაპირობა იტალიისა და ნაცისტური გერმანიის, მოგვიანებით აშშ-ის გემების გამოჩენამ, რის საპასუხოდ რუსეთმა გაზარდა საზღვაო ძალები რეგიონში, ხოლო თურქეთმა დასახმარებად აშშ-ს მიმართა. ცივი ომის დროს სსრკ-ისთვის ძალთა ბალანსი 1946 წელს იქნა მიღწეული, როდესაც იოსებ სტალინმა თურქეთისგან მოითხოვა ომის მუქარით საბჭოთა გემებს ჰქონოდათ თურქეთის სრუტეებში გავლის უფლება, რაზეც ანკარა დათანხმდა.

მოგვიანებით, ოსმალეთის იმპერიის დაშლისა და თურქული გავლენის შემცირების შედეგად აშშ საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ მოთამაშე აქტორად იქცა, თუმცა სსრკ-ს წვდომა ჰქონდა აღმოსავლეთ ხმელთაშუა ზღვაზე შავი ზღვის კონტროლის შედეგად. ამის საილუსტრაციოდ თუ რამდენად მნიშვნელოვანი იყო ეს გავლენა სსრკ-ისთვის საერთაშორისო დონეზე ცხადყოფს სსრკ-ის მიერ კუბაში შავი ზღვის გავლით გაგზავნილი რაკეტები, რამაც კუბის სარაკეტო კრიზისი გამოიწვია ყირიმის გემებზე ჩაიტვირთა, რითაც აშშ-ს პირდაპირ დაემუქრა ბირთვული იარაღით.

ისტორიულად, რუსეთისთვის შავი ზღვის რეგიონში დომინანტობა საგარეო პოლიტიკის პრიორიტეტი იყო. დღესდღეობით, რეგიონს იგი განიხილავს როგორც საშუალებას, დაამყაროს კონტროლი ახლო აღმოსავლეთში, ხმელთაშუა ზღვაში, სამხრეთ ევროპასა და ჩრდილოეთ აფრიკაში. უკრაინაში შეჭრის დასასაბუთებლად პუტინმა საკუთარი თავი შეადარა პეტრე დიდს, როდესაც განაცხადა: ,,პეტრე დიდმა 21 წლის განმავლობაში აწარმოა ჩრდილოეთის ომი. როგორც ჩანს, როდესაც ის შევედეთთან ომობდა, მათ არაფერი წაართვა, დაიბრუნა, ის რაც რუსეთს ეკუთვნოდა“. მისი ეს კომენტარი შავი ზღვის გასწვრივ უკრაინის ტერიტორიის ანექსიის განხილვისას გააკეთა, რითაც ხაზი გაუსვა ისტორიულად ფესგადადგმულ იმპერიულ პოლიტიკას.

სამხედრო თვალსაზრისით, რუსეთის ფედერაცია 2007 წლიდან განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს შავ ზღვას, რათა ხელახლა დაემკვიდრებინა თავისი პოზიციები რეგიონში, როგორც ანგარიშგასაწევ ძალას. აღნიშნულს ადასტურებს მიუნხენის უსაფრთხოების კონფერენციაზე, სადაც მსოფლიოს რუსეთის ახალი საგარეო პოლიტიკური დოქტრინა წარადგინა, როდესაც ,,სსრკ-ის დაშლა დიდ გეოპოლიტიკურ კატასტროფად“ მოიხსენია. მომავალში მისი ამბიციები აღედგინა რუსეთის საბჭოური გავლენები 2008 წელს საქართველოს წინააღმდეგ განხორციელებული შეტევით დაადასტურა, შემდეგ კი 2014 წელს ყირიმის ანექსიით. ამით მოსკოვმა აშშ-ს მიანიშნა რომ არ დათმობდა თავის ,,ისტორიულ გავლენებს“.[202]

2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ რუსეთმა დაიწყო თანამედროვე შესაძლებლობების განვითარება კომბინირებული საზღვაო მისიებისთვის. სწორედ 2008 წლის შემდეგ დაიწყო შავი ზღვის ფლოტის გაფართოვება და ნოვოროსიისკის სამხედრო პორტის განვითარების დაჩქარება, რადგან ამ დროისთვის მოსკოვს არ შეეძლო გაეძლიერებინა თავისი საზღვაო ყოფნა სევასტოპოლში უკრაინასთან

[202] კოპალიანი კარლო და კვეტენაძე ზურაბი, „2007 წლის მიუნხენის კონფერენცია და ახალი მსოფლიო წესრიგის კონტურები“, 2021. https://shromebi.gtu.ge/admin/uploads/ shroma%20N2(2021)/011-kopaliani.pdf.

შესაბამისი შეთანხმებით დაწესებული შეზღუდვების გათვალისწინებით (ბატაშვილი, 2021).

2014 წელს ყირიმის ანექსიით კი რუსეთმა გეოსტრატეგიული უპირატესობა მოიპოვა შავი ზღვის რეგიონში, ნახევარკუნძული მალევე აქცია საზღვაო და საჰაერო ძალების ბასტიონად, განათავსა A2/AD სისტემები. საგულისხმოა, 2015 წლის ბოლოსთვის რუსეთის შავი ზღვის ფლოტს ჰყავდა 9 წყალქვეშა ნავი, 41 ზედაპირული გემი, 34 თვითმფრინავი და დაახლოებით 40 ვერტმფრენი, ასევე საზღვაო ქვეითთა პოლკი (Russian Navy Black Sea capabilities in case of conflict against NATO, TASS Defenc, 2016). საზღვაო ძალებს მხარს უჭერდა საჰაერო თავდაცვის კორპუსი, რომელიც შედგებოდა 2 გამანადგურებელი პოლკისგან, კერძოდ, 50-60 SU-27 (“Flanker“) და “MIG-29“ (“Fulcrum“) თვითმფრინავებისგან, ასევე 2 პოლკისგან. გარდა აღნიშნულისა, 2016 წლის ოქტომბეზზრში და 2016 წლის ნოემბერში „შავი ზღვის ფლოტმა“ მიიღო თავდასხმის წყალქვეშა ნავები „ველიკი ნოვგოროდი“ და „კოლპინო’’.

შავი ზღვის სტრატეგიული ღირებულება მის წვდომაში, შესაბამისად, რუსეთმა მიაღწია დომინანტობას ყირიმის ანექსიის შემდეგ და ახლა ცდილობს ჰქონდეს სრული წვდომა რეგიონზე, რადგან ზღვის სანაპიროებზე განლაგებული ძალებისთვის რეგიონი ძალაუფლების პროექციისთვის მნიშვნელოვანია. ამას ცხადყოფს რუსეთის ქმედებები სირიასა და ჩრდილოეთ აფრიკაში. ამჟამად უკრაინაში არის 10 გემთშენებლობის სივრცე, რაც რუსეთს შეუძლია მიისაკუთროს უკრაინის ანექსიის შემდეგ. რუსეთის 6 გემთშენებლობისა და სარემონტო ეზოზე ამყარებს კონტროლს, აქედან 3 ყირიმის ანექსიის შემდეგ მოიპოვა. ზემოდასახელებულ გემთშენებლობის სიმძლავრეებზე დომინანტობა კი ნიშნავს, სამხრეთ რეგიონში გაბატონებას, ხერსონის გემთსაშენი ქარხსნის გამოყენება შავი ზღვის ფლოტის წარმოება-მოვლისთვის ამის ნათელი მაგალითია, სადაც ხსენებული 3 გემთსაშენია.

რუსეთის ამბიციები რეგიონში დასტურდება 2021 წელს ნატოს მიმართ მისი გაჟღერებული მოთხოვნით, გაათავისუფლოს ბულგარეთი და რუმინეთი ალიანსის ჯარის, იარაღისა და სამხედრო ტექნიკისგან, რითაც აღდგება ნატოს 1997 წლის

კონფიგურაცია. აღნიშნული მოთხოვნა უარყო ნატოს გენერალური მდივნის მოადგილემ, მირჩა ჯოანამ. რუსეთმა 2021 წელს გამოაქვეყნა რუსეთსა და შეერთებული შტატებს შორის უსაფრთხოების გარანტიების წინადადება, სადაც ის აღმოსავლეთ ევროპას ,,რუსეთის გავლენის სფეროდ'' მოიხსენიებს. აღნიშნული განცხადება რუსულმა მხარემ მას შემდეგ გააკეთა რაც აშშ-მა და საფრანგეთმა რუმინეთში ნატო-ს დამატებითი ჯარების განლაგების შესახებ განაცხადეს.

ბუქარესტი შეერთებული შტატებისთვის წარმოადგენს რეგიონში მთავარ საყრდენს, რასაც ცხადყოფს შემდეგი: რუმინეთი აშშ-ის 1000-მდე როტაციულ ძალებს "Mihail Kogălniceanu" ("MK")-ს საჰაერო ბაზაზე იღებს. ასევე, დევესელუს სამხედრო-საჰაერო ბაზაზე განთავსებულია "egis Ashore" რაკეტსაწინააღმდეგო თავდაცვის სისტემები. რუმინეთში განთავსდა შტატებისგან მიღებული „Patriot PAC 3+" და ამერიკულ-ნორვეგიულ ხომალდსაწინააღმდეგო რაკეტები.[203]

შავი ზღვის რეგიონში რუსული საგარეო პოლიტიკური გადაწყვეტილებების ანალიზი ცხადყოფს მის სტრატეგიულ უწყვეტობას. ყოველი ქმედება განპირობებულია წინა ქმედებების ლოგიკური გაგრძელებით. არ შეგვიძლია განვიხილოთ 2008 წელს საქართველოს წინააღმდეგ შეტევა 2014 და 2022 წლებში უკრაინის მიმართ განხორციელებული სრულმასშტაბიანი შეტევების მიღმა. აღნიშნულმა უფრო გაამყარა მოსკოვის სამხედრო-სტრატეგიული პოზიციები, მეორე მხრივ, კი შექმნა ახალი აქტორებისთვის შესაძლებლობა, განსაკუთრებით ჩინეთისთვის, რომელიც ცდილობს ეკონომიკური, პოლიტიკური და კულტურული ინსტრუმენტებით შექმნას ჩინეთის მზარდი ყოფნის შესაძლებლობები შავი ზღვის რეგიონში.

ჩინეთი, როგორც ახალი აქტორი შავი ზღვის რეგიონში

შავი ზღვის სატრანსპორტო დერეფანი წარმოადგენს კრიტიკულ კავშირს ევროპას, ცენტრალურ აზიასა და ჩინეთს შორის. ანაკლიის პორტის პროექტის

[203] სურმავა გიორგი, „*შავი ზღვა, მოთამაშეთა ინტერესები და შესაძლებლობები*", თბილისი: საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევის ფონდი, 2021.

უპირატესობას გემების გამტაუნარიანობა წარმოადგენს, რასაც საქართველოს ამჟამინდელი პორტები (ბათუმისა და ფოთისა) ვერ უზრუნველყოფენ, რუმინეთის საზღვაო სააგენტოს ინფორმაციით ანაკლიის პორტი შეძლებს ააღორძინოს შუა დერეფანი. 4 „პანამაქსისა“ და „პოსტპანამაქსის“ გემი, როემლთაც შეუძლიათ 50000 ტონაზე მეტი ტვირთის გადაზიდვა, რომელთა ტევადობა 10000-20000 ტონამდე მერყეობს. გარდა ამისა, ანაკლიის პორტი წარმოადგენს ,,სარტყელი და გზის“ ინიციატივის ფარგლებში საქართველოს აქვს შესაძლებლობა გახდეს შუამავალი ჩინეთს, ცენტრალურ აზიასა და ევროპას შორის.

შავი ზღვის რეგიონი ჩინეთისთვის წარმოადგენს სატრანსპორტო , დამაკავშირებელ გზას ევროპისკენ. მისთვის სტრატეგიულად მნიშვნელოვანია საბერძნეთის პირეოსის პორტი, როგორც ჩინური უმსხვილესი გადამზიდი კომპანიის “COSCO SHIPPING“-ის ხმელთაშუა ზღვის ბაზა. გარდა აღნიშნულისა, ის ზრდის თავის მონაწილეობას პირეოსის პორტში, რითაც კავშირს ამყარებს ბალკანეთსა და ცენტრალურ ევროპაში. ხოლო ბულგარეთის ,,ბურგასის პორტი“ წარმოადგენს ლოჯისტიკურ ცენტრს ევროკავშირის ბაზრებზე შესაღწევად. (Kerano & Metodieva, 2025). ახალი აბრეშუმის გზა უფრო გაზრდის ჩინეთის გავლენას რეგიონში და გაართულებს რუსეთსა და დასავლეთს შორს ურთიერთობებს, ხოლო ჩინეთ-აშშ-ის ან ჩინეთ-რუსეთის დაპრისპირებას კი შეუძლია რეგიონის დესტაბილიზაცია მოახდინოს.

ჯერ კიდევ 2016 წელს ჩინეთი დასთანხმდა განევითარებინა ბულგარეთის შავი ზღვის პორტი, ბურგასი. იგი როგორც ლოგისტიკური ცენტრი, წარმოადგენდა ხელსაყრელ სივრცეს ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპის პარტნიორებთან საქონლით ვაჭრობისთვის 17+1 ფარგლებში. 2019 წლისთვის, მანქანათმშენებლობის კორპორაციამ ხელი მოაწერა 120 მილიონი აშშ დოლარის სააქციო საზოგადოება “Logistical Center-Varna“-სთან, ვარნაში, პორტის ინფრასტრუქტურის განვითარების მიზნით. რაც, თავის მხრივ, სოფიის პორტისთვის წარმოადგენდა ტვირთების გადასაზიდად ხელსაყრელ შესაძლებლობას. სატრანსპორტო, ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესების მიზნით ბულგარეთმა ხელი მოაწერა ჩინეთის მთავრობასთან ჩარჩო შეთანხმებას,

სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის, მათ შორის ოთხი მაგისტრალისა და გვირაბის ასაშენებლად.

ჩინეთმა, გარდა ზემოთ აღნიშნული შავი ზღვის სახელმწიფოებისა, მნიშვნელოვანი ინვესტიცია განახორციელა თურქეთში, სადაც ასევე დაინტერესებულია საპორტო საშუალებებითა და კავშირის გაზრდით. თურქეთ-ჩინეთის ურთიერთოებებში მნიშვნელოვან სტიმულატორს წარმოადგენს თურქეთის დაძაბული ურთიერთობა აშშ-სთან, ევროპასთან და მისი განვითარებადი, ექსპორტზე ორიენტირებული ეკონომიკა. ჯერ კიდევ 2015 წელს ჩინურმა კონსორციუმა კუმპორტის ტერმინალის 65% იყიდა თურქეთის ამბრალის პორტის კომპლექსში, რომელიც მდებარეობს მარმარილოს ზღვის ჩრდილო-დასავლეთ სანაპიროზე, სტამბოლში. საგულისხმოა, ჩინეთ-თურქეთის ურთიერთობებში შუა დერეფნის ინიციატივა, რომელიც გადის თურქეთიდან ცენტრალურ აზიამდე.

2013 წელს პრეზიდენტმა სინ ძიმ წამოიწყო ამბიციური ინფრასტრუქტურული პროექტი აბრეშუმის გზის ეკონომიკური სარტყელი, აზიის ევროპასთან დასაკავშირებლად, იგი მოიცავდა ჩინეთის ცენტრალური და დასავლეთის რეგიონების სახმელეთო ტრანსპორტით დაკავშირებას ცენტრალურ აზიასთან, ახლო აღმოსავლეთსა და ევროპის ქვეყნებთან. ხოლო ინვესტიციები შავი ზღვის რეგიონის პორტებში პეკინს განიხილავს მნიშვნელოვან აქტორად ევროპულ ბაზრებზე წვდომის უზრუნველსაყოფად. შავი ზღვის წევრი სახელმწიფოებიდან ყველაზე მეტი ინვესტიცია განხორციელდა საქართველოში, საქართველოს მთავრობა განიხილავდა მულტიმოდალური სატრანსპორტო ტერმინალის მშენებლობის შესაძლებლობას, ასევე ფოთის ზღვის ტერმინალის გაფართოვებას.

2019 წლისთვის უკრაინისათვის ჩინეთი მნიშვნელოვანი სავაჭრო პარტნიორი იყო. უკრაინის პორტები და ინფრასტრუქტურა მნიშვნელოვანი იყო ჩინეთისთვის, რადაგან მისი გამოყენებით პეკინი სოფლის მეურნეობის ექსპორტს აწარმოებდა. 2016 წელს პეკინმა გახსნა მარცვლელულის ტერმინალი უკრაინაში, მიკოლაივის პორტში. შემდეგ ხელი მოაწერა, მარიუპოლში, აზოვის ზღვაზე, საპორტო ინფრაქსტრუქტურის განვითარების მიზნით ურთიერთანამშრომლობის

მემორანდუმს. განხორციელდა ინფრასტრუქტურული პროექტები, რომელიც ხელს უწყობდა უკრაინის ლოჯისტიკურ ჰაბად გადაქცევას, მაგრამ ისევე როგორც საქართველოსათვის, ასევე უკრაინისთვის წარმოადგენდა მნიშვნელოვან გამოწვეევას აშშ-ჩინეთის კონკურენცია. 2022 წლიდან უკრაინაში მიმდინარე ომმა მნიშვნელოვნად შეცვალა შავი ზღვის რეგიონის წევრი სახელმწიფოების რეგიონული უსაფრთხოების რუკა, სადაც ჩინეთ-რუსეთი რჩებიან სტრატეგიულ მოკავშირეებად, ხოლო ჩინეთი თავს მოიაზრებს არსებულ კონფლიქტურ მდგომარეობაში დამაბალანსებელ აქტორად. გარდა ამისა, საგულსხმოა, აშშ-თან არსებული ურთიერთობები, რომელიც რუსეთსა და ჩინეთს აქცევს მოკავშირეებად საერთო მოწინააღმდეგის პირისპირ.

ჩინეთი შავი ზღვის რეგიონს განიხილავს მნიშვნელოვან ძალად, რომელსაც შეუძლია მისი გლობალური ინიციატივისა და სტრატეგიული მიზნის განხორციელება ,,ერთი გზა – ერთი სარტყელი“ ინიციატივის ფარგლებში, რასაც ადასტურებს ორმხრივი და მრავალმხირივი თანამშრომლობის შესაძლებლოებები, რომელსაც ის იყენებს თურქეთის, საქართველოს, ბულგარეთისა და რუსეთის მიმართ. 2023 წელს ხელი მოეწერა შეთანხმებას საქართველოსა და ჩინეთს შორის. რუსეთ-უკრაინის ომმა მნიშვნელოვნად შეცვალა ჩინეთის სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობები უკრაინასთან, ასევე სტარტეგიულ კონკურენტთან აშშ-თან და ევროპის სანქციებმა კი განსაზღვრა მისი ალტერნატიული ორმხრივი ურთიერთობების დამყარების მცდელობები გავლენის მოსაპოვებლად.

ამავდროულად, ჩინეთი ცდილობს განახორციელოს ,,ერთი გზა – ერთი სარტყელი“ ინიციატივა, რომელსაც აქვს გლობალური მნიშვნელობა, მაგრამ ამავდროულად მისი სტრატეგიული მიზანია გაზარდოს გავლენა შავი ზღვის რეგიონის წევრი-სახელმწიფოების მიმართ და აითვისოს ახალი სივრცეები, რომელიც, თავის მხრივ, აშშ-ისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების ინტერესის სფეროებშია. ,,ერთი გზა – ერთი სარტყელი“ ინიციატივის კვლავ წინ წამოწევა, რომელიც გულისხმობს ევრაზიის 60-მდე ქვეყნის თანამშრომობას და ,,ახალი აბრეშუმის გზის“ აღორძინებას. სავაჭრო ურთიერთოებების გარდა ჩინეთი

საქართველოში დაინტერესებულია ფოთისა და ბათუმის ნავსადგურებითა და ანაკლიის პორტით.

საგულისხმოა, რუსეთ-ჩინეთის მზარდი თანამშრომლობა პოლიტიკურ-ეკონომიკურ, სამხედრო კონტექსტში რუსეთ-უკრაინის 2022 წლის ომიდან. ჩინეთსა და რუსეთს შორის ტვირთბრუნვა 30 %-მდე გაიზარდა. დასავლეთის სანქციების ფონზე, ერთადერთ მნიშვნელოვან პოლიტიკურ და ეკონომიკურ მოკავშირეს რუსეთისათვის ჩინეთი წარმოადგენს. აშშ-მა 2022 წელს ჩინურ კომპანიებს რუსეთის სამხედრო ძალების მხარდაჭერისათვის სანქციები პირველად დაუწესა, ხოლო 2023 წელს ჩინური კომპანიის "Spacety China"-ს მიერ უკრაინის სატელიტური ფოტოების ვაგნერის ჯგუფისთვის მიწოდების გამო კიდევ ახალი სანქციები დაუწესდა, აქედან კი შესამჩნევი გახდა პეკინის მიერ რუსეთის სამხედრო მხარდაჭერა.

ჩინეთის სტრატეგია აშშ-ისა და რუსეთის ინსტრუმენტებისგან განსხვავებულია. მას არ სურს სამხედრო ყოფნა რეგიონში, არამედ ორიენტირებულია გამოიყენოს მულტილატერალური ფორმატები. ამ სამი სახელმწიფოს ინტერესების გადაკვეთა გვიჩვენებს ძალთა ბალანსის ცვლილებას რეგიონში. 2024 წელს განმეორებით ტენდერში ჩინურ-სინგაპურული კომპანიის მოგებამ (აშშ-ის, ჰელსინკის კომისია 2025) უფრო გაამწვავა აშშ-ის რეაქცია, რასაც მოჰყვა 2026 წლის მარტში აშშ-ის ოფიციალური დელეგაციის ვიზიტი ანაკლიის ღრმაწლოვან პორტში და მათი განცხადებები, რომ ,,პორტის ფუნქციონირება უნდა შეესაბამებოდეს საერთაშორისო უსაფრთხოების სტანდარტებს". (აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტი, 2026). ანაკლიის პორტი შუა დერეფნის პროექტის გამტარუნარიანობას გაზრდის და მოგებას მოუტანს საქართველოს, რადგან ამ პორტით შესაძლებელია მეტი ტვირთი გადაიზიდოს შავი ზღვიდან ევროპაში, რაც კონკურენციას უწევს თურქეთს, ხოლო აშშ შუა დერეფნის პროექტს ჩინურ პროექტად განიხილავს.

დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ჩამოვაყალიბოთ, რომ შავი ზღვის რეგიონი ტრანსფორმირებადი ახალ მსოფლიო წესრიგში გადაიქცა ბიპოლარული

დაპირისპირების ცენტრიდან საერთაშორისო კონფროტაციის კერად, სადაც არა მხოლოდ ორი სახელმწიფოს ინტერესები იკვეთება, არამედ კვლევის შედეგად გამოვლინდა რომ რეგიონი კვლავ აქტუალურია აშშ-ის, რუსეთის, თურქეთისა და ჩინეთის საგარეო პოლიტიკურ სტრატეგიაში.

როგორც დავინახეთ, რუსეთისთვის შავი ზღვის მნიშვნელობის გააზრება არ დაწყებულა რუსეთ-საქართველოს 2008 წლის ომიდან ან 2014 წლის ყირიმის ანექსიით, განსხვავებით შეერთებული შტატებისგან. კონფროტაცის ფესვები ჯერ კიდევ ადრეული პერიოდიდან უნდა ვეძიოთ, სადაც დიდი იმპერიების ინტერესები იკვეთებოდა ზღვაზე ბატონობისთვის, სადაც დომინატობა ჩაანაცვლა სრუტეებზე წვდომის განზრახვამ. ზემოხსნებეული 2014 წლის ყირიმის ანექსიით და 2022 წელს უკრაინაში შეჭრით რუსეთმა კიდევ ერთხელ განაცხადა შავი ზღვის ,,რუსულ ტბად“ გადაქცევის მიზანი, რითაც დაამყარებდა გავლენას ხმელთაშუა ზღვასა და აფრიკაზე. რუსეთის იმპერიული პოლიტიკა კი ნასაზრდოვებია პეტრე II-ისა და ეკატერინე დიდის საგარეო პოლიტიკიური სტრატეგიებით, სადაც ყოველი ახალი ქმედება წინას გამოძახილია.

რაც შეეხება შეერთებულ შტატებს, იგი ცდილობს სამხედრო ყოფნის გაძლიერებას შავი ზღვის რეგიონში, რათა მეტი პირდაპირი კონტაქტი და კავშირები ჰქონდეს ნატო-ს ევროსახელმწიფოების მიმართ, ასევე მხარს უჭერს ახალ ენერგეტიკულ პროექტებს და ცდილობს განავითაროს სტრატეგიული ლოჯისტიკური დერეფნები, რათა შეზღუდოს დამოკიდებულება რუსულ ენერგეტიკულ რესურსებზე, ეს კი პირდაპირ ნიშნავს პოლიტიკური გავლენის შესუსტუებას.

კვლევის ერთ-ერთ მიგნებად ჩაითვლება ჩინეთის, როგორც ახალი გეოკონომიკური მოთამაშის ეკონომიკური ინიციატივები, რომელიც ,,ერთი გზა – ერთი სარტყელის“ ინიციატივით და ,,შუა დერეფნის“ პროექტებით ცდილობს გავლენის მოპოვებას, ხოლო ინტერესთა გადაკვეთა აშშ-ჩინეთს შორის საქართველოს ახალი გეოპოლიტიკური რეალობისა და არჩევნის წინაშე აყენებს. მომავალში რეგიონის სტაბილიზაცია დამოკიდებული იქნება როგორ შეძლებენ

რეგიონული აქტორები თანამშრომლობას და საერთაშორისო აქტორები ძალთა ბალანსის ჩამოყალიბებას ცვალებად ახალ მსოფლიო წესრიგში.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. აბრამიძე თინათინი, „*შავი ზღვის სრუტეების საკითხი წამყვან სახელმწიფოთა საგარეო პოლიტიკაში XX–XXI საუკუნეთა მიჯნაზე*“, ბათუმი: ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2021. https://bsu.edu.ge/text_files/ge_file_16162_2.pdf .
2. ბატაშვილი დავითი, „*რუსეთის სტრატეგია და შავი ზღვა*“, თბილისი: საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევის ფონდი, 2021. https://gfsis.org.ge/files/library/pdf/.
3. გაბელია ირაკლი, „*ნატოს სტრატეგია შავი ზღვის რეგიონალური უსაფრთხოების კონტექსტში*“, თბილისი: კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, 2019. https://openscience.ge/bitstream/1/1691/1/Irakli%20Gabelia%20Samagistro.pdf.
4. გაბელია ირაკლი, „*შავი ზღვის უსაფრთხოება თანამედროვე გეოპოლიტიკურ კონტექსტში*“, სადოქტორო ნაშრომი, 2023.
5. სურმავა გიორგი, „*შავი ზღვა, მოთამაშეთა ინტერესები და შესაძლებლობები*“, თბილისი: საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევის ფონდი, 2021.
6. “Black Sea Fleet: Complete Ship List.” Kchf.ru. Accessed April 16, 2026. https://www.kchf.ru/eng/ship/.
7. მეგრელიშვილი ეკა, „თურქეთის დაბალანსებული საგარეო პოლიტიკა და მედიატორის როლი უკრაინა-რუსეთის ომის კონტექსტში“, 2023. https://di.gov.ge/publications/analytical-collection/thurqethis-dabalansebuli-sagareo-politika-da-mediatoris-roli-ukraina-rusethis-omis-konteqstshi.
8. კოპალიანი კარლო და კვეტენაძე ზურაბი, „2007 წლის მიუნხენის კონფერენცია და ახალი მსოფლიო წესრიგის კონტურები“, 2021. https://shromebi.gtu.ge/admin/uploads/ shroma%20N2(2021)/011-kopaliani.pdf.
9. კიკნაძე თამარი და შავაძე ლაშა, „*ანაკლიის პორტი და მისი გავლენა საქართველოს გეოპოლიტიკაზე*“, 2025.
10. ურუშაძე მაია, „რუსეთ-უკრაინის ომი და რუსეთის გრძელვადიანი სტრატეგიული ინტერესები“, 2023. https://gfsis.org.ge/ge/blog/view/1551.
11. ხუციბერიძე ლიკა, „თურქეთის როლი ევროპის უსაფრთხოების ახალ არქიტექტურაში“, 2025. https://gnomonwise.ug.edu.ge/ge/publications/analytics/256.
12. ჯოჯიშვილი ქეთევან, „შავი ზღვის გეოპოლიტიკური იდენტობა და მისი როლი ახალი ცივი ომის პირობებში“, 2024. https://www.researchgate.net/publication/380950459.
13. Arase David, “China’s Two Silk Roads Initiative: What It Means for Southeast Asia”, *Southeast Asian Affairs*, 2015.

14. Boyse Matthew, "*The Future of United States Black Sea Strategy*" Washington, DC: Hudson Institute, 2025. https://www.hudson.org/foreign-policy/future-united-states-black-sea-strategy-matthew-boyse.
15. "Black Sea in Security in 2025", "Russian International Development Lab (RIDL)", Accessed April 13, 2026. https://ridl.io/black-sea-in-security-in-2025/.
16. Bzhalava Vakhtang, "*The Role of the Black Sea in the International Political System*", Tbilisi: Tbilisi State University, 2023. https://tsu.ge/assets/media/ files/17/%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%A5%E1%83%98%E1%83%95%E1%83%98%202023/MA%20Thesis.Bzhalava-The%20Role%20of%20the%20Black%20Sea%20in%20the%20International%20Political%20System.pdf.
17. "China and Central-Eastern Europe, '17+1' at the End of the Line", *Balcani e Caucaso*, October 17, 2025. https://www.balcanicaucaso.org/en/cp_article/china-and-central-eastern-europe-171-at-the-end-of-the-line/.
18. "Comment by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova on the Black Sea Region", Russian Ministry of Foreign Affairs, 2022. https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1790809/.
19. Harangozo Tamas, "*Black Sea Report*", NATO Parliamentary Assembly, 2025. https://www.nato-pa.int/.
20. "How Geopolitical Competition in the Black Sea Is Redefining Regional Order", *Chatham House*, March 2024. https://www.chathamhouse.org/2024/03/how-geopolitical-competition-black-sea-redefining-regional-order.